

Zak.

Černošice

okres PRAHA - západ

6/3

24.10.1991

HUDEBNÍ NAUKA

pro 6. ročník ZUŠ

Název:	Hudební nauka pro 6. ročník ZUŠ
Sestavil:	Jaroslav Dvorský
Posoudila:	Zdeňka Potýšová
Schválilo:	MěPS v Ostravě, 1991
Vydal:	JUPOS, 1991

ZÁŘÍ

Opakování učiva, zkoušení, písemka

1. Stupnice
 2. Intervaly
 3. Akordy T-S-D-D⁷, zv-zm
 4. Symfonický orchestr, rozsažení, obsazení
 5. Hudební formy - motiv, perioda, variace, menuet, rondo, sonáta
 6. Česká hudební emigrace
 7. Vídeňský hudební klasicismus
 8. Joseph Haydn
 9. W. A. Mozart
 10. L. van Beethoven
 11. Přehled klíčů
 12. Transpozice
 13. Rytmicko - melodický diktát
- Čtení: Přemysl Pražák: Malá preludia
(Haydn, Mozart, Beethoven)
- Poslech: ukázky z Haydna, Mozarta a Beethovena
- Zpěv: J. L. Dusík: *Kdo by věřil,*
W. A. Mozart: *Arie Figara, Menuet z opery Don Giovanni,*
L. van Beethoven: *Óda na radost*

ŘÍJEN

Intervaly zvětšené a zmenšené

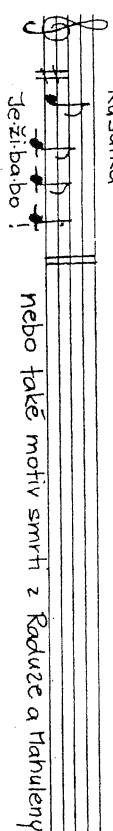
Intervaly zvětšené utváříme z čistých a velkých intervalů - zvýšením horního tónu (nebo snížením spodního tónu).

Intervaly zmenšené utváříme z čistých a malých - snížením horního tónu (nebo zvýšením spodního tónu).

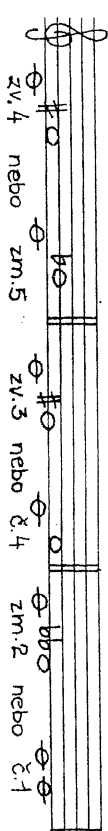

Nejzajímavější z těchto intervalů je zvětšená kvarta:

Zvětšená kvarta působí vyjimečně úděsně.

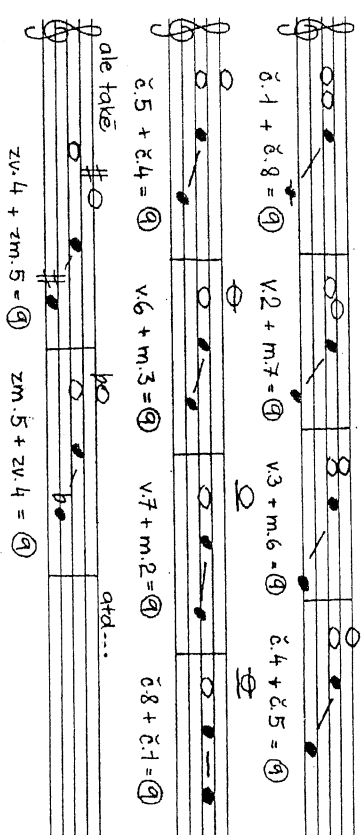
Zvětšené a zmenšené intervaly můžeme také enharmonicky zaměnit.

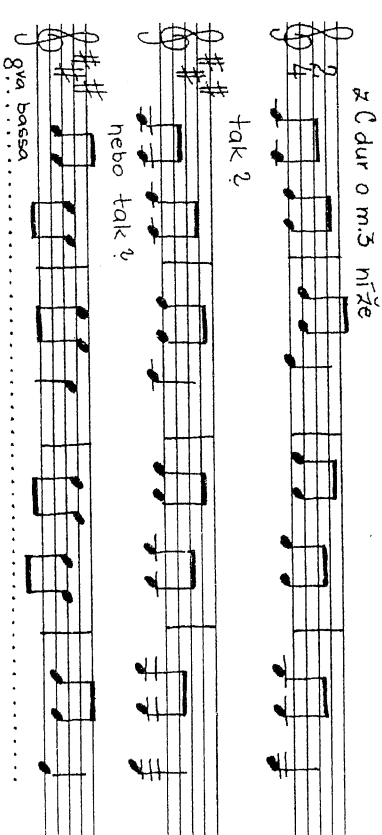
Obraty intervalů

Přeneseme-li horní tón intervalu o oktávu níže, nebo spodní tón o oktávu výše, vznikne obrat intervalu. Součet původního a obráceného intervalu je vždy 9. Obracením čistých vzniknou čisté, obracením ostatních vzniknou

opačné intervaly (z velkých malé, z malých velké, ze zvětšených zmenšené a ze zmenšených zvětšené).

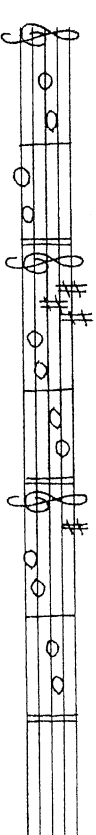

Obraty intervalů jsou zvláště užitečné při obtížných transpozicích, kdy už nad nebo pod osnovou nemáme místo. Tu provedeme obrat intervalu a nad nebo pod osnovu napíšeme 8va

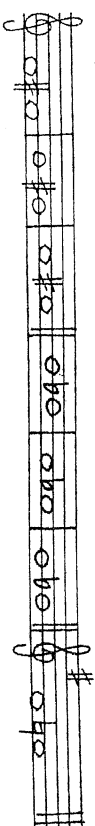

Půltón diatonický a chromatický

Diatonický půltón je nejkratší (půltónová) vzdálenost dvou sousedních tónů.

Chromatický půltón je nejkratší (půltónová) vzdálenost dvou tónů, ale téhož stupně.

Chromatická stupnice

je složena ze samých půltónů. Některé z nich jsou diatonické, zbývající jsou chromatické. Chromatická stupnice vlastně ani stupnicí není, protože nemá charakteristické intervaly stupnic dur, či moll. V chromatické řadě můžeme skončit na kterémkoliv stupni a nebude nám to vadit. Chromatické řady používali s oblibou skladatelé období romantismu k popisu lidských vášní nebo přírodních živlů.

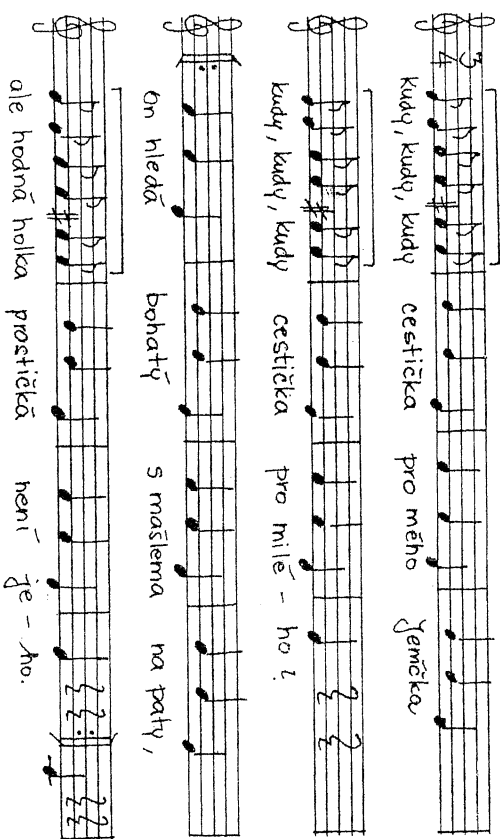
Poslech:

P. I. Čajkovský: *Předehra 1812*
 Bitva u Borodina, nápěvy carské a francouzské hymny,
 chromatické běhy při útocích jízdy.

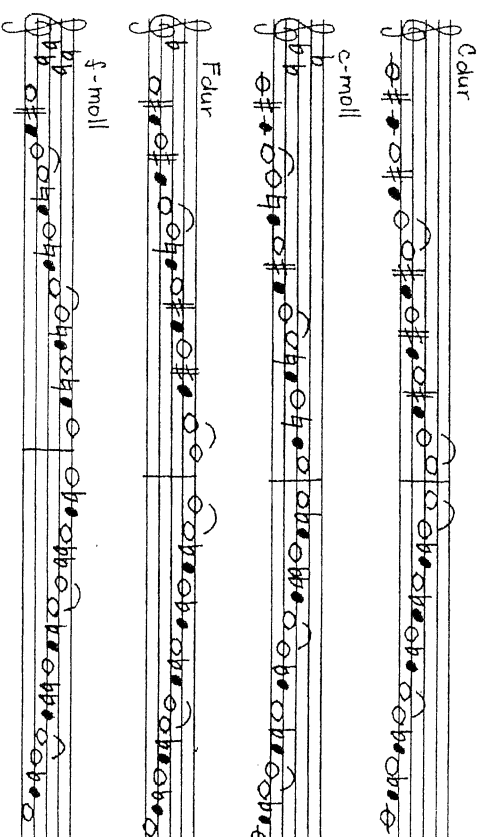
Moderato

chrom.

česká

Chromatickou stupnicí tvoříme tak, že si napřed napíšeme vzestupné a sestupné stupnici durovou nebo mollovou, spojíme obloučkem diatonické půltóny a pak směrem nahoru zvyšujeme pomocí křížků a odrazek (směrem dolů snižujeme pomocí bé a odrazek).

Uvoř chromatické stupnice od D, d, Es, es, E, e, H, h.

LISTOPAD

Lidové nástroje

Kytara

je národní nástroj španělský. Má šest strun (E-A-d-g-h-e¹). Notuje se v houslovém klíči, ale zní o oktávu níže. Je velmi rozšířený ve všech španělsky hovořících zemích (Španělsko, státy jižní Ameriky). Kytara se hojně používala v období romantismu. Hra na kytaru doznala takových výsledků, že je dnes považována za nástroj klasický.

Poslech:

N. Paganini: *Sonáta pro housle a kytaru*
I. Albeniz: *Menuet*
J. S. Bach: *Ciaccona*

Mandolína

je nástroj původu italského. Sdružují se tam často celé orchestry nástrojů různých velikostí a ladění S-A-T-B. Má 8 strun laděných dvojsborově jako housle. Struny se rozechvívají trsátkem.

Poslech:

Italská lidová: *Santa Lucia*

Balalaika

je drnkací nástroj ukrajinského původu. Má 3 struny rozechvívané rovněž trsátkem. I tento nástroj se sdružuje do orchestru v různých velikostech a laděních.

Poslech:

Ukrajinská lidová: *Kalinka*

Cimbál

je strunný nástroj úderný. Má lichoběžníkový tvar. Hraje se na něj dvěma paličkami, obloženými vatou. Staré cimbály se nosily na řemeni, dnešní nástroje stojí na čtyřech nohách a jsou opatřeny pedály. U nás je rozšířený zvláště na Valašsku, Slovácku a Slovensku.

Poslech:

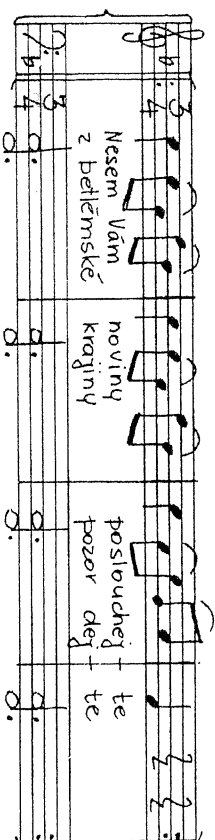
Soubor Vsačan

Dudy

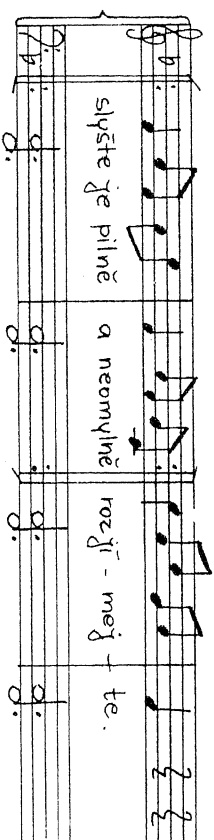
jsou lidový nástroj velmi starého původu. Je to nástroj dechový, dvouplátkový, měchový. Vpředu má melodickou píšťalu opatřenou dírkami, vzadu má jednu (ale i více) píšťalu hrající stále basový tón (*huk*). Pro hru na dudy je typická doprovodná basová kvinta - dudácký bas. Dudy se dodnes vyskytují v západních Čechách a ve Skotsku.

Hráli jste někdy skladbu zvanou *Musette*? Tam se takový bas vyskytoval.

Koleda

Nesem Vám noviny krajiny
poslouchejte pozor
dět - te

slýšte je pilně
a neomylně
rozj - mej - te.

Zkuste si ještě doprovod k písni *Dú, Vaši, dú a Je-li pak to pravda*.

Poslech:

Domažlická dudácká kapela

Akordeon - dříve zvaný harmonika

je nástroj dechový, měchový. Tón tu vzniká chvěním mosazného jazyčku. Rozeznáváme dva druhy akordeonu, a to klávesový a knoflíkový.

Knoflíkový akordeon, zvaný též heligonka, má pro melodii pravé ruky knoflíky, pro basy levé ruky také knoflíky. Má tu zvláštnost, že při tahu měchem v opačném směru se nám ozývá zvuk o půl tónu vyšší.

Moderní akordeon klávesový se netuje ve dvou osnovách jako klavír a je opatřený bohatým rejstříkovým aparátem, takže se ve zvuku málem podobá varhanám.

Poslech:
V. Trojan: *Zřícená katedrála, Preludium*

PROSINEC

Harmonické funkce a kytarové značky

Harmonické funkce nám řikají, na kterém stupni stupnice je akord postaven.

Kytarové značky neříkají to, co značí harmonické funkce, ale naznačují nám přímo kvalitu akordu.

T II. III. 5 D D⁷ VI. VII. T

C d e F G G⁷ a h c

o⁷ II. III. 5 D D⁷ VI. VII. o⁷

o d⁻ E^{s+} f G G⁷ A^s h o

Kytarové značky neříkají to, co značí harmonické funkce, ale naznačují nám přímo kvalitu akordu.

Kytarové značky nejsou z hlediska hudebního pravopisu správné, ale umožňují nám rychlé čtení při doprovodu.

Kytarových značek se užívá ve světě asi 6 druhů. Všechny však mají stejný význam - unyhlit čtení. Náš způsob je sice starší, ale nejjasnější, protože pro dur je velké písmeno, pro moll zase malé.

Například e (E^{m_i})

V případě nutnosti si moderní značky snadno osvojíte.

Honky-tonky-blues

Šlitr - Suchý

Primitivní doprovod:

Modulace a vybočení

Jestliže by skladatel během rozsáhlé skladby setrval stále ve stejné tónině, bylo by to poněkud nudné. Rozeznáváme dvojí přechod do jiné tóniny, modulaci a vybočení.

Modulace

je přechod do jiné tóniny, ve které se skladba dokončí.

Vybočení

je přechod z původní tóniny do jiné a pak zase návrat zpět do tóniny původní.

Při těchto přechodech je nejlépe přecházet do tónin příbuzných, tj. do stejnojmenných, souběžných, subdominantních a dominantních.

(Například z C dur do c-moll, a-moll, F dur, G dur)

Modulace do tónin nepřibuzných jsou obtížnější a méně přirozené.

(Například z C dur do D dur, E dur, e-moll atd...)

Přechod do jiné tóniny umožňuje jedna vlastnost akordů, které se říká **víceznačnost akordů**. Každý kvintakord může totiž fungovat v jiných tóninách v různých funkcích. Například:

$vC\text{dur}$ $vE\text{dur}$ $vF\text{dur}$

T S D

$c - e - g$
 $vC\text{dur} = T, vG\text{dur} = S, vF\text{dur} = D$

$vC\text{dur}$ $vF\text{dur}$ $vB\text{dur}$

S T D

$f - a - c$
 $vC\text{dur} = S, vF\text{dur} = T, vB\text{dur} = D$

$vC\text{dur}$ $vE\text{dur}$ $vD\text{dur}$

D T S

$g - h - d$
 $vC\text{dur} = D, vG\text{dur} = T, vD\text{dur} = S$

T S D T S D

T S $\sharp$ D $\sharp$ T $\sharp$ A $\sharp$ ↑

Modulace z C do F

Hledej modulace ve skladbách, které hraješ.

LEDEN

Opakování, zkoušení, píseňka

1. Intervaly zvětšené a zmenšené.
2. Obraty intervalů, transpozice.
3. Půltón diatonický a chromatický.
4. Chromatická stupnice.
5. Lidové nástroje.
6. Harmonické funkce a kytarové značky.
7. Doprovod písně podle kytarových značek.
8. Modulace, vybočení, víceznačnost akordů.
9. Rytmicko - melodický diktát.

JÚNOR

Hudební romantismus

Je hudební směr, který byl reakcí na příliš přísné a dokonalé formy klasicismu. Zamítl racionalitu a kladl důraz na citovost a fantazii. Jedním z charakteristických znaků romantismu byl oživený cit vlastenecký.

(Romantismus se u nás téměř kryje s obdobím českého národního obrození.)

Vznikají tzv. "národní školy". Umělci s oblibou zpracovávají témata národních pohádek, pověstí a témata historická. Hojně se také skládají opery na stejná témata. Symfonie a sonáty jsou na dlouhý čas zavrženy, až mnohem později se k nim vrací novoromantikové. Vzniká nová hudební forma - symfonická báseň.

Největší zájem je však o malé formy - je pěstována forma písňová a také instrumentální skladby v této formě. Oproti baroku a klasicismu je hudba zásadně programní, to jest vždy popisuje nějaké děje, lidci citové stavy či myšlenky. Využívá se hojně zvukomalba, chromatické postupy.

Obilba sólistického koncertu, zrod hvězd - virtuos.

České národní obrození

Dá se vymezit od dob panování Marie Terezie, přes Josefa II. až po Ferdinanda Dobrotivého. Vlastenecká inteligence si uvědomuje, že stav, v kterém národ v této době žil, není spravedlivý. Z tohoto vědomí vyvěrala tvorba českých hudebníků, ale také spisovatelů, dramatiků, jazykozpytců, historiků, výtvarníků a všechny snahy vlastenecké inteligence. Vznikají české pěvecké a divadelní spolky, sílí snahy o vlastní České Národní divadlo.

(Dramatici Václav Thám, J.K.Tyl, básník K.H.Mácha, Věnceslav Hanka - podvržené rukopisy, jazykozpytec Milan Jungman, historik František Palacký, Jan Neruda, malíři Julius Mařák, Josef Mánes, Mikoláš Aleš, František Ženíšek - co jméno, to román.)

Jedním z prvních hudebních buditelů byl nadšený rožmítláský kantor Jan Jakub Ryba (1765 - 1815), který vydal tiskem *Dvůřáctvo českých písní a Dar plíné mládeži*. Dosud se hraje jeho libezná *Česká mše vánoční*.

Vzácným přínosem obrozenecké umělé písně byl *Wěmec zpěwů vlasteneckých*, který redigoval skladatel a kapelník František Škroup (1801 - 1862). Je autorem nám drabné písně *Kde domov můj?* a mnoha původních českých oper (*Dřátelník, Oldřich a Božena, Libuřin Sňatek, Kolumbus...*).

Největším českým skladatelem té doby byl Václav Jan Tomášek (1774 - 1850), který komponoval řadu písní na české texty a pozoruhodné klavírní *Eklogy*.

Velmi významným skladatelem sborů byl Pavel Křížkovský (1820 - 1885), augustin starobrněnského kláštera, jehož díla, psaná v národním duchu, těží mnoho z lidových písní, aniž je však napodobují. Jeho sbory mají zakladatelský význam a dodnes se často zpívají (*Utronulá, Dar za lásku, Odpadlý od srdce, Odvedeného prosba...*).

Poslech: P. Křížkovský: *Výběr ze sborů*

Předsmetanovší skladatelé

Tito se svými hudebními názory dělili na:

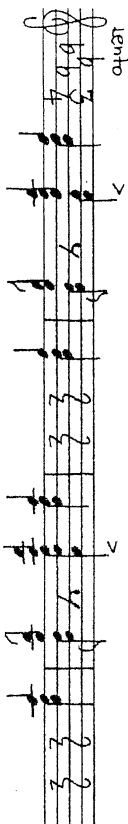
- a.) **mozartovce**, kteří napodobovali Mozartovu hudbu,
- b.) **národovce**, kteří se domnívali, že pouhým napodobováním národní písně vytvoří českou národní hudbu.

Bedřich Smetana (1824 - 1884)

Smetana měl svůj hudební názor orientován zcela moderně. Nedřel se ani "mozartovců", ani "národovců", ale vytvářel svůj vlastní hudební styl, který posiloval ducha české hudby a českého národa. Byl ovlivněn názory Ference Liszta a Richarda Wagnera, což mu nemohli čeští vlastenci odpustit.

Wagnerův vliv se odráží v tvorbě operní, Lisztův v symfonických básních. Jsou to tři tak zvané "švédské" symfonické básně - *Hakon Jarl*, *Valdštyňův tábor* a *Richard III.*, a v hudební historii ojedinělý a vzácný cyklus symfonických básní *Má vlast*, v němž se Smetana zabývá zcela programově smyslem českých dějin.

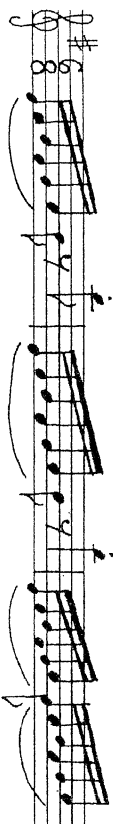
Vyšehrad

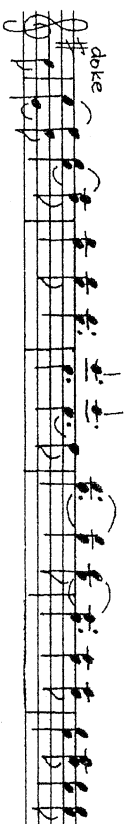
"*Harfy věštcův začnou ...*", znělka pražského rozhlasu. Popisují se tu báječné děje z nejstarších pověstí o Vyšehradu. Smetana se tu, stejně jako mnoho jiných umělců té doby, inspiroval tak zvanými "podvrženými rukopisy" V. Hanka.

Poslech: část symfonické básně Vyšehrad

Vltava

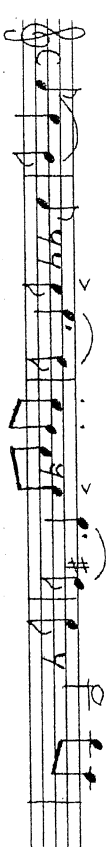
Flétnový motiv dvou pramenů a pak široký tok řeky s motivem písně *Kočka leze dírou*, ale v moli.

Řeka sílí a rozrůstá se. Epizody podél celého toku, lov, svatební veselí, svatojánské proudy, řeka slavnostně protéká Prahou, znovu motiv Vyšehradu. Nádherně polyfonicky upředelený motiv mohutní a mizí nám z očí. Tento díl *Mé vlasti* je ve světě nejoblíbenější a bývá často hrán samostatně.

Poslech celé Vltavy

Šárka

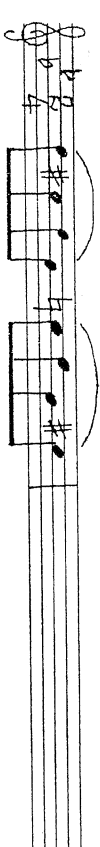

Individuální drama lásky Citrada a Šárky na pozadí divočí války.

Četba: A. Jirásek: *Staré pověsti české*

Poslech: část symfonické básně Šárka

Z českých luhů a hájů

Molto moderato - mohutný vstup do krásné české krajiny. Smetana tu stylizuje a heroizuje práci a radost českého člověka. Je to oslava líbezosti naší země. Celý žár letní české přírody s šumotem vánků, bzukotem včel a s tichými přiznávkami plačích hlasů se vzpíná k tichému nástupu hymnického motivu v lesních rozích.

Radost a štěstí z práce tu tryská všemi tóny. V závěru chorálové memento, jako příkaz k životu. Jásavou pasáží tento díl končí.

Poslech: B. Smetana: *Z českých luhů a hájů*

Tábor

"*Tábor je náš program*". Lesní rohy recitují několikrát začátek husitského chorálu, pak víření kořtů a teprve pak žesť s celým orchestrem chorál dozpívají.

Poslech: B. Smetana: *Tábor*

Blaník

Opět tu pokračuje husitský živel chorálem, ale jinak členěným. Je to hudba naděje, že český národ opět dojde ztracené svobody. Smetana tu vědomě zamění svatováclavskou družinu za vojska husitská. Tím posunul smysl českých dějin k revoluci a demokratizmu.

Poslech: B. Smetana: *Blaník*

Hudební hádanka - počáteční motivy jednotlivých symfonických básní na přesláčku.

BŘEZEN

Opakování

T-S-D-D⁷ s obraty v dur a moll harmonické.

Klavírní doprovod nápěvkových písní podle kytarových značek - i neklavíristé.

Antonín Dvořák (1841 - 1904)

Spolu s Bedřichem Smetanou byl zakladatelem české národní hudby. Přesto, že složil řadu úspěšných oper, těžšíste jeho hudby bylo v tvorbě symfonické. Dostalo se mu vysokých světových uznání - byl jmenován čestným doktorem na Univerzitě v Cambridge, byl ředitelem hudební konzervatoře v New Yorku, atd. Přáteli se s vídeňským Johannesem Brahmssem, který mu všemožně pomáhal při vydávání jeho skladeb tiskem. Udržoval překrásné přátelství s Petrem Ijičem Čajkovským.

Četba: Korespondence Čajkovskij - Dvořák
M. Ivanov - Novosvětská

Dílo

9 symfonií
Zionické zvony, *Symfonie G dur* a slavná 9. *symfonie e-moll* zvaná *Z nového světa*

Velké vokálně instrumentální formy - oratorium *Svatá Ludmila*, *Stabat mater*, *Requiem*

Koncerty klavírní, houslový a violoncellový

Komorní množství smyčcových kvartet, trií, klavírní kvintet, *Dumky*

Vokální
Moravské dvojzpěvy, písňové cykly: *Cigánské melodie*, *Večerní písně*, *Novořecké písně*, *Biblické písně*

Orchestrální

světové proslulé dvě řady Slovanských tanců, Česká suita, symfonické básně Vodník, Polednice, Zlatý kolovrat, Holoubek, předehra Můj domov

Opery

Rusalka, Jakobín, Čert a Káča, Dimitrij, Armida, Král a uhliř, Tvrde palice, Vanda

Poslech:

duet z opery Jakobín - My cizinou jsme bloudili

My cizinou jsme bloudili

... jen - ve zpěvu, jen - ve zpěvu jsme našli slad - kou
 ůřvu, jen - ve zpěvu, jen - ve zpěvu jsme
 naši sladkou ů - le - vu.

Jakobín - obsah opery

Mladý hrabě Bohuš se vrací z ciziny, kde se také zúčastnil Velké francouzské revoluce. Vrací se tajně se svou ženou Julií a dětmi. Nalézá příšťaši u starého učitele Bendy (naš duet), který zrovna chystá slavnostní kasaci ke jmenování nového mladého hraběte. Má jím být Bohušův bratranec nedobry Adolf. Učitel Benda propašuje na zámek Bohušovu ženu Julii, která tam zazpívá starou ukolébavku. Starý hrabě se rozpomene na dětství svého ztraceného syna a odpustí mu. Nakonec vše dobře dopadne. Dědicem je jmenován Bohuš a zly Adolf je zapuzen.

Poslech:

sbor Zdráv buď, ó pane náš

Rusalka - obsah opery

U třítky v lese se při lovu náhodou setká mladý princ s Rusalkou. Zamilují se do sebe. Rusalka se souží láskou a radí se s Ježibabou, jak se k princovi dostat. Ta jí pomůže, ale učiní ji němou. Tatiček Vodník Rusalku varuje před nestárou lidskou láskou, ale marně. A skutečně, princ se brzy nato zamiluje do cizí kněžny a Rusalku zapudí. Ta bloudí lesem nešťastná, časem se princ na Rusalku opět rozpomene a hledá ji. Opera končí smutně - princ zpívá árii *Libej mě, libej, mír mi přej a umřít Rusalice v náručí*.

Poslech:

árie Rusalky o měsíčku
 árie Vodníka
 polonéza a sbor Květiny bílé
 árie prince Libej mě, libej

Árie Rusalky o měsíčku

langhetto p
 Měsíčku na nebi hlubokém, — světle tvé
 daleko vidí, po světě bloudíš širokém,
 díváš se v příbytky lidí, po světě
 bloudíš širokém, díváš se v příbytky lidí! atd.

Měsíčku, poslij chvíli,
 řekni mi, řekni, kde je můj milý?
 Řekni mu, stříbrný měsíčku,
 mé že jej objímá rámě,
 aby si alespoň chvíličku
 vzpomnul ve snění na mne.

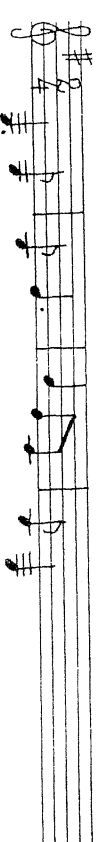
Zasvíť mu do daleka,
řekni mu, řekni, kdo tu naň čeká.
O mně-li duše lidská sní,
ať se tou vzpomínkou vzbudí,
měsíčku, nezhasni, nezhasni,
měsíčku, nezhasni!

Dvořák napsal předehru k Šamberkové hře o Josefu Kajetánu Tylovi.
Vyskytuje se v ní melodie písně *Na tom našem dvoře* a píseň z Tylovy hry *Fidlovačka - Kde domov můj?* To ještě nikdo netušil, že se tato píseň stane hymnou. Všimněme si však, že ji Dvořák lépe rytmicky chápe, než sám Škroup.

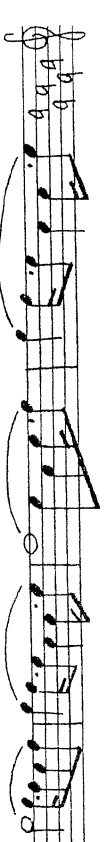
Poslech: předehra *Můj domov*

Četba: M. Ivanov - Novosvětská

Dvořákova 9. *symfonie e-moll* Z nového světa byla inspirována pobytem v Americe - v "novém světě", písněmi amerických černochů a indiánů, ale také touhou po domově. První věta začíná dlouhým adagioým úvodem. Pak nastoupí *Allegro molto* - fanfára nového světa, motiv Ameriky.

Dlouhými, vláčnými akordy žesťu je zahájeno *Largo* druhé věty. Jedna z nejslavnějších symfonických melodií se ohlásí hobojem.

Poslech: *Symfonie e-moll*, 1. a 2. věta

Od novoromantiků se vrátíme kousek zpátky k začátkům. Řadu německých romantiků zahajuje

Carl Maria Weber (1786 - 1826)

kteřý je skladatelem první zpěvohry (opery), psané v německém romantickém duchu. Zajímavé však je, že se děj této romantické pohádky odehrává v českých zemích. Kromě *Čarostřelce* napsal ještě další opery *Euranta*, *Oberon*, *Abu Hasan*, *Silvana*, *Peter Schmill*, *Preciosa*. Populární je také jeho *Vyzvání k tanci*.

Poslech:

Čarostřelec, předehra a sbor myslivců
Vyzvání k tanci, klavírní i orchestrální verze

Franz Schubert (1797 - 1828)

se už několikrát ostýchavě vypravil se svými skladbami k velkému Beethovenovi, ale pokaždé se u jeho dveří obrátil a odešel domů. Při jedné takové ostýchavé návštěvě za velikým mistrem uviděl, jak odnášejí Beethovena v rakvi.

Ve svém krátkém životě složil přes 600 písní, 8 symfonií a množství komorní a klavírní hudby. Slavné jsou jeho písňové cykly *Zimní cesta*, *Spanilá mlynářka*, *Labutí zpěv*, *Zpěvy harfeníkovy* a jiné. Oblíbená je jeho dvouvětá *Nedokončená symfonie*.

Pro své písňové mistrovství byl zván **králem písní**.

Podle svého posledního přání byl pohřben v těsné blízkosti Beethovenově.

Franz Schubert

Lípa

Poslech:

písně *Lípa*, *Planá růže*, *Král duchů*

symfonie *Nedokončená*

DUBEN

Ferenc Liszt (1811 - 1886)

Ač maďarského původu, pohyboval se stejně dobře v Německu, v Čechách, v Paříži nebo v Římě. Jeho veliké hudební nadání se projevilo záhy v dětství. Vzdělával se ve Vídni a v Paříži za finanční podpory maďarské šlechty. F. Liszt patří k novoromantikům. Dosáhl v životě nesmírných úspěchů. Přes svoji velkou slávu nezapomínal pomáhat začínajícím muzikantům (také např. Smetanovi, Chopinovi, Wagnerovi a mnoha jiným). Byl tvůrcem nové hudební formy, t. zv. *symfonické básně*. Je to jednověťá orchestrální skladba s programovým, obvykle literárním obsahem.

První období svého života prožil ve Výmaru, kde se prosadil jako skladatel a dirigent.

Ve druhém, nejbohatším období, působil v Paříži, kde se prosadil jako klavírní virtuos, nepřekonatelný improvizátor a také jako skladatel. Stýkal se tu ve šlechtických salónech s nejvýznamnějšími umělci té doby.

Ve třetím období svého života se uchýlil do římského ústraní, přestál veřejně účinkovat a skládal rozsáhlé vokálně instrumentální skladby náboženského charakteru.

Dílo:

13 symfonických básní (*Preludia*, *Tasso*, *Hungaria*, *Hamlet*, *Mazepa*, *Hunská bitva*, *Od kolébky ke hrobu*, *Ideály*, a další)

2 symfonie (*Faustovská* a *Dantovská*)

2 klavírní koncerty (E♭ dur a A dur)

vokálně instrumentální díla (*Ostřihomská mše*, *Legenda o svaté Alžbětě*, *Korunovační mše*, a další)

nekonečné množství klavírních skladeb vysoce virtuosního charakteru
(*Transcendentální etudy*, *Sonáta h-moll*, transkripce Paganiniho houslových etud, mnohé transkripce děl svých současníků, *Meistrův valčík*, ...)

Poslech:

Preludium (s výkladem obsahu)

Sonáta h-moll

La Campanella

Léta putování (výběr)

Četba:

da Chiesa - *Romantický život Lisztův* (výběr)

Frederyk Chopin (1810 - 1849)

Narodil se v Želazowej Woli nedaleko Varšavy. Jeho otec byl původem Francouz a matka Polka. Otec vedl ve Varšavě penzion pro mladá šlechtice a vyučoval francouzštině. Frederyk prožil harmonické dětství v dobrém rodinném prostředí, obklopen péčí rodičů a sester. Jeho hudební výchovu vedl Čech - František Živný, který byl jeho jediným učitelem klavíru. V roce 1831 odjel Chopin do Paříže a do Polska zmlataného revolucí se již nikdy nevrátil. Zemřel v Paříži v roce 1849.

Chopin byl básníkem klavíru, vytvořil jedinečný klavírní styl. Skládal výlučně jen pro klavír (kromě několika písní ve sbírce *Polské písně*).

Dílo:

2 klavírní koncerty (e-moll a f-moll) a velké množství klavírních sonát, koncertních etud, preludia, balady, mazurky, polonézy, valčíky, nocturna.

Četba: J. Iwaskewitz - *Frederyk Chopin*

Poslech: *Preludium A dur*

Zpěv též ve vhodné transpozici:

Frederyk Chopin

Dívčíno přání

živé
cis
G
D⁷

Kdy bych nad mrac - ky zlatým slunkem
byla, v tvoje o - kéněčko hned bych zasí -
tila Nesvíti - la bych já na pole, na lesy,
ale po všechny časy pod tvým o - kénkem, jen a jen pro
tebe, kdybych v slu - níčko mohla změnit sebe.

G cis G G D⁷ G

2. Kdybych já pláčkem

byla v našem háji,
nezpívala bych já
v žádném jiném kraji.
Ani nad lukami, ani nad lesy,
ale po všechny časy
pod tvým okénkem,
jen a jen pro tebe.
Proč jen nemohu
v pláčka změnit sebe?

Poslech:

Sonáta a-moll

Sonáta c-moll

Polonéza A dur

Robert Schumann (1810 - 1856)

Prožil šťastné dětství v rodině knihkupce, v prostředí prostoupeném hudebními zájmy. Napřed studoval práva, později se rozhodl pro studium hry na klavír. Studoval u profesora F. Wiecka, jehož dceru si později vzal za manželku. Nadměrné cvičení mu poškodilo pravou ruku do té míry, že se musel rozloučit s myšlenkou na koncertní dráhu. Kromě oduševnělých kompozic se zabýval také hudební kritikou ve vlastním hudebním časopise *Neue Zeitschrift für Musik*. Jeho klavírní skladby s úspěchem prováděla jeho žena Klára Schumannová - Wiecková. V posledních dvou letech svého života se u něj projevily příznaky duševní choroby a zbytek života strávil v ústavu.

Četba: P. Pražák - *Malá preludia*

Dílo:

4 symfonie

koncerty - klavírní a violoncellový

3 smyčcová kvarteta

písňové cykly - *Láska a život ženy, Láska básníkova, Myrty, Kruh písní*
klavírní skladby - *Karneval, Motýlí, Dětské scény, Kreisleriáda, Lesní scény, Tance Davidovců, Fantazijní kusy, Novelety*

Poslech: *Dětské scény (Snění a Divoký jezdec)*
Dva granátníci, píseň

Felix Mendelssohn - Bartholdy (1809 - 1847)

Skladatel a dirigent. Syn berlínského bankéře a vnuk filozofa Mosea Mendelssohna. Vyrůstal v blahobytném a kultivovaném prostředí. Zazářil již v 17 letech se svou hudbou ke Shakespeareově hře *Sen noci svatojánské*. Zasloužil se také jako znovobjevitel hudby Johana Sebastiana Bacha, který byl v té době již zapomenut.

Četba: P. Pražák - *Malá preludia*

Dílo:

4 symfonie

předehry - *Hebridy, Krásná Meluzína, Klid moře a šťastná plavba*
koncerty (1 houslový a 2 klavírní)
klavírní skladby - *Písně beze slov, Sonáty, Fantazie*

Poslech: *Písně beze slov (výběr)*
Klid moře a šťastná plavba

KVĚTEN

Ruská národní škola

Michail Ivanovič Glinka (1804 - 1857)

Tvůrce a zakladatel ruské školy. Skládal opery v ruském národním duchu (*Ruslan a Ludmila*, *Ivan Susanin*). Orchestrální skladby (*Kamarinskaja*, *Jota aragonesa*).

Poslech: *Ruslan a Ludmila* (předehra)

V 60. letech 19. století se v Rusku uvolňují poměry - 1861 zrušeno nevolnictví, 1866 založena konzervatoř v Moskvě. Tehdy vzniká skupina průbojných skladatelů vedená Vladimírem Stasovem.

Mocná hrstka - Mogučaja kučka

Všichni členové této skupiny, ač původem nemuzikanti, navazovali na Glinkovy snahy vytvořit ruskou národní hudbu. Scházeli se téměř denně, diskutovali, vyměňovali si názory, přehrávali si svá díla, a co je hlavní - nezištně si pomáhali.

Modest Petrovič Musorgskij (1839 - 1881)

Umělecky nejvýznačnější skladatel Mocné hrstky. Původně důstojník preobraženského pluku, opustil později vojenskou službu a věnoval se jen hudbě. V jeho operní a písňové tvorbě můžeme sledovat jednu zajímavost - využíval nápěvků lidové mluvy jako náš Janáček (*monolog Pimena* a *Borisovo šílenství* v opeře *Boris Godunov*, písně z cyklu *Dětská světnička*). Byl vynikajícím klavíristou, improvizátorem a doprovoděčem, současníci označovali jeho improvizaci výkony za větší umělecký zážitek než jeho zapsa-

né skladby. Jeho muzikantská výjimečnost byla tak velká, že ji často nechápali ani jeho přátelé z Hrstky.

Poslech: opera *Boris Godunov* - monolog *Pimena* a *Borisovo šílenství*

Meľistova píseň o bleše
Obrázky z výstavy - Kartinky (*Promenáda, Velká brána kyjevská*) - klavírní i orchestrální verze

Dílo:

opery *Boris Godunov* (podle Puškinova dramatu), *Chovaniščina*, *Soročinský trh*
orchestrální - *Noc na Lysé hoře*, *Jiří Poděbradský*
písňové cykly - *Dětská světnička*, *Písně a tance smrti*, *Bez slunce*, samostatná *Meľistova píseň o bleše* (podle Goethova *Fausta*)
klavírní cyklus *Obrázky z výstavy* (*Kartinky*), skvěle instrumentovaný M. Ravelem

Nikolaj Rimskij - Korsakov (1844 - 1908)

Hudebně nejzdařilejší člen Hrstky. Původně námořní důstojník (absolvoval tříletou plavbu kolem světa). Později se stal profesorem konzervatoře. Byl to ušlechtilý a jemný člověk, který dával veškeré své hudební znalosti k dispozici ostatním členům Hrstky. Vynikal zvláště v umění instrumentace.

Jeho důvěrná znalost moře se přesvědčivě projevuje v opeře *Sadko* a v suítě *Šeherezáda*.

Poslech: opera *Sadko*, *Píseň varjažského hosta* a *Píseň indického hosta*
suita Šeherezáda, část *Moře a Sindibádův koráb*

Dílo:

Opery - *Pskovičanka*, *Věra Šelogová*, *Sněhurka*, *Májová noc*, *Sadko*, *Mozart a Salieri*, *O caru Sultánovi*, *Pan vojevoda*, *Zlatý kohoutek*, a mnoho jiných

Orchestrální - symfonický obraz Šadko, suita Šeherezáda, Španělské capricio, Symfonieta a 2 symfonie
Klavírní koncert cis-moll
Koncert pro pozoun a orchestr
množství písní, duet a skladeb komorních

Alexandr Porfyrijevič Borodin (1833 - 1887)

Již ve svých 29 letech byl jmenován profesorem lékařské chemie na Akademii v Petrohradě. Ve svém oboru byl uznávanou evropskou kapacitou. Je autorem jediné, avšak výjimečné opery *Křižáky Igor* (na text nejstaršího ruského rukopisu *Slovo o pluku Igorově*), 2 symfonií, symfonické skýcy *Ve stepích střední Asie*, 2 smyčcových kvartet a několika písní.

Poslech: opera *Křižáky Igor* - árie Igora o svobodě, árie chána Končaka, *Polovecké tance*

Milivoj Alexejevič Balakirev (1837 - 1910)

Míval v Hrtice po Stasovovi nejrozhodnější slovo. V hudbě byl, jako ostatně všichni členové Hrtiky, v podstatě samouk. Měl fenomenální paměť a jako klavírista se vypracoval na vysokou úroveň. Pro svoji popudlivost a nesnášenlivost se záhy dostal do izolace a se skupinou se rozešel.

Dosud se hraje jeho zdařilé symfonické básně *Tamara* a *V Čechách*. Jeho slavná klavírní orientální fantazie *Islamey* je považována za jednu z nejtěžších klavírních skladeb a byla také instrumentována.

Poslech: *Islamey* (klavírní i orchestrální verze)

Pátým, posledním členem Hrtiky, byl profesor pevnostního stavitelství **Cézar A. Kijů (1835 - 1918).**

Jako skladatel se vůbec neprosadil. Kromě několika klavírních malíčků se dnes vůbec nehraje.

ČERVEN

Opakování, zkoušení, písemka

1. Intervaly zvětšené a zmenšené, obraty intervalů, využití
2. Chromatická stupnice
3. Lidové nástroje
4. Harmonické funkce a kytarové značky.
Doprovod písně podle kytarových značek.
5. Hudební romantismus
6. České národní obrození,
předsmetanovští skladatelé
7. Smetana - Má vlast
8. Dvořák - život a dílo
9. Schubert
10. Liszt
11. Chopin
12. Schumann
13. Mendelsohn
14. Musorgskij
15. Borodin
16. Balakirev

OBSAH

Opakování učiva z 5. ročníku	1
Intervaly zmenšené a zvětšené	2
Obraty intervalů	2
Půlton diatonický a chromatický	3
Chromatická stupnice	4
Lidové nástroje	6
Harmonické funkce	9
Kytarové značky	9
Doprovod podle kytarových značek	11
Opakování učiva 1. pololetí	13
Hudební romantismus	14
České národní obrození	14
Předsmetanovští skladatelé	15
Smetana - Má vlast	16
Dvořák - Život a dílo	19
Schubert	23
Liszt	25
Chopin	26
Schumann	28
Mendelssohn	28
Ruská národní škola	30
Musorgskij	30
Borodin	32
Balakirev	32
Kluj	32
Opakování učiva 6. ročníku	33